

SAMOAN.JEALOUSY 2013

Lagona fuā ma Fusu'aga

'O le lagona fuā, fa'atautavā ma le fete'ena'i o lagona māسانی. E mafai ona fesoasoani mātua 'ina 'ia a'oa'o tamaiti e taumafai e pulea nei lagona.

“O lou faiga o i latou e fa'apena fo'i lo latou faiga o 'oe ma latou ta'ito'atasi”

'O pepe fou

'O nisi tamaiti e mālolosi a latou āmio e fa'aali pe'ā iai se pepe fou i le fale. 'O nisi e 'ese le ita, 'o isi 'ua 'āmata ona āmio pei o pepe ma nisi tamaiti e faia ma le alofa se uso po'o se tuafafine la'itiiti.

E lē fa'ate'ia āmio fa'aalia o tamaiti lāiti, 'aemaise pe'āfai na'o ia le tamaitiiti po'o le pepe a le 'āiga. E ono lagona le fefe tele 'ona 'o le uso po'o le tuafafine fou ma lagona le leai o se alofa ma le lē 'amana'ia o ia.

Sāuniuni fa'atasi mo le fānau mai o se pepe fou o se mea e mafai ona fai fa'atasi. 'O le 'auala lena e lagona ai e lau tama le a'afia fa'atasi ma tāua i totonu o le 'āiga.

“A'o o'u fa'apāina le mā'ona o pepe sa fa'apena fo'i ona 'ou fa'apāina le mā'ona o Joe”

Sāuniuni mo le pepe fou

- ‘Āmata ona fa’atalanoa i le lua māsina o muamua le pepe ma le fānau mai. E fetau lelei pe ‘āmata ona iloa le ma’itaga.
- ‘Ia fa’amaoni le taliga o fesili.
- Fesiligia ni o latou manatu i ni igoa ma mea e mātānana’o e fa’atau mo le pepe.
- Fai ni suiga tāua tele ‘ae le’i fānau mai le pepe. Se fa’ata’ita’iga o le ‘ave’ese mai o lau tama matua mai le moega pepe po’o le potu moe.
- Talanoa po’o fea e fānau ai le pepe ma ta’u i ai ‘e te ono nofo i le falema’i mo se lua pe tolu aso.

“Ua matou sāuniuni fa’atasi mo le pepe fou. Sa ‘ou tu’ua le nofoa i tala ane o le laulau sui, na matou tu’ufa’atasia lavalava ‘uma o pepe i le kāpoti. Sa matou faitau fa’atasia le tele o tusi e uiga i pepe fou. Sa ia si’ia ia i le aso muamua na fānau mai ai.”

“‘Ave ‘ese mai lau tama matua mai lona moega pepe ‘ae le’i fānau mai le pepe fou”

Pe’ā fānau le pepe fou

- Māfaufau e tu’u le pepe i le moega pepe, e le ‘o ou lima, pe’ā asiasi mai le isi au tama/isi au fānau.
- Tu’u vave i ai le pepe na te si’ia ma pu’e ni ata.
- ‘A taunu’u loa i le fale fai i ai e fesoasoani atu i le fa’ata’elega, ‘aumai le solo ma isi mea fa’apena – ‘ae ‘a le mana’o ai ‘aua le faia.
- E ono fiafia lau tama pe’ā iai se pepe ta’alo e mafai ona ia va’aia ‘a’o tausī lau pepe fou.
- Fesili i ai po’o le ā le ‘ofu na te iloa e tatau ona fa’a’ofu (‘aua le tele ni filifiliga – “samāsama po’o le lanumoana”).
- Fa’aavanoa sou taimi i aso ta’itasi mo lau fānau mātutua, e na’o se faitauga o le tusi pe talanoa e uiga i se polokalame o le tv.
- ‘Afai e ita ma mana’o e fa’amanu’alia le pepe, talanoa i ai. Fesili po’o a ona lagona ta’u i ai e lelei le lagona fuā, ‘ae lē lelei le fa’amanu’ualia o le pepe.
- Ta’u i ai tala o mea na tutupu ina ‘ua ia fānau mai ma taimi o la’itiiti. ‘Aumai i fafo ata pepe.

E tāua lo latou lagona a’afia i so’o se mea. E mana’omia lo latou lagona fa’atāuaina fa’apea ma le fa’atuatua.

S.K.I.P

skip.org.nz

facebook.com/SKIPcommunity

Fusu'aga

'O uso 'uma e taua'imisa, 'o isi e tele nai lo isi. E pei o so'o se āmio, e mana'omia le tapula'a ma le mea e gata ai 'ina 'ia puipui ai āmio lē taupulea. 'O misa a tamaiti e tele ina faia pe'ā lelāvavā, fia'a'ai pe fiu, pe'ā mana'omia le 'amana'ia pe lagona 'ua taumafai se tasi e fao'ese a latou mea toino. E leai ni tomai o tamaiti lāiti e fofō ai nei fa'afitāuli ma ono oso mai ma le ita tele. E mana'omia le a'oa'o o tamaiti 'ina 'ia gālulue fa'atasi ma isi tagata. E mafai ona talanoa fa'amālosi'au mātua ma fofō fa'afitāuli.

“Ua tele o'u taimi e alu i le tau fa'avasegaina o fusu'aga a la'u fānau tama. E tele ina ou fa'a'ese'esea taimi e ta'a'alo ai. 'Āfai e mana'omia e Alex le ta'alo na'o ia, ona fa'atū lea o le pā i lona potu 'ina 'ia mafai ona ta'alo ai 'ae lē o iai lona uso la'itiiti e fa'aleaga mea. 'Ou te taumafai e a'oa'o ia e 'ave se meata'alo i lona uso la'itiiti i lō le una'i 'ese o ia.”

“'Ou te manatu tatou te tilotilo i le ita, 'o le natura fa'aletagata – 'ae pe fa'a'apefea ona fofō e mātua”

“'Āfai o fai ni fīnauga, tu'u i ai le avanoa e fa'avasega ai e la'ua”

'O nisi manatu

- 'Āfai o fai ni fīnauga a lau fānau alu i se isi potu, tu'u i ai le avanoa e fa'avasega ai e lā'ua. 'A to'afilēmū loa 'ae 'e te lē o iai, ta'u i ai le lelei o lā'ua. 'Ave 'i ai lau fa'amālō.
- Māfaufau pe 'ua fiu, lelāvavā pe fia 'a'ai. Tu'u i ai se isi mea e o e fai.
- Taumafai ona 'ave lau 'amana'ia i lau fānau ta'ito'atasi 'ina 'ia 'a'ua ai ne'i o latou lagona o fai se tauvāga. 'Ia fa'atutusa au fa'amatalaga fa'amālosi'au.
- Fa'avasega nisi o meata'alo e fa'apitoa i tamaiti ta'ito'atasi ma e lē fa'asoaina. E mānaia le iai o se meata'alo fa'apitoa a le tamaitiiti matua ma e lē mana'o nei malepe i se isi e la'itiiti.
- Fa'amālosi'au i ni fofō e fou (creative). 'Āfai 'ua misa i peni vali fautua 'ia ta'itolu a le tagata, 'ae 'a'ua le taumafai e sa'ili po'o ai na mātua ai le misa.
- 'Aua le su'esu'e po'o ai na 'āmata. Fesili i so la manatu po'o le ā se 'a'uala e fofō ai le fa'afitāuli.
- Tu'u'ese'ese e aunoa ma se fa'asalaga – se fa'ata'ita'iga fautua e ta'alo le to'atasi i le potu 'a'o le isi e fesoasoani iā te 'oe mo le faia o se isi mea.
- 'Aua le fa'atusatusa lau fānau, pe vivi'i le tasi i luma o le isi, 'ae taumafai ona fai ona to'ou le tamaitiiti ma lagona fa'apitoa ma le 'ese lava o ia.
- I lo le fai atu “fa'asoa”, fai atu “'O le taimi leni o .....”.

S.K.I.P

skip.org.nz

facebook.com/SKIPcommunity

E lagolago e le SKIP mātua ma e tausia fānau ‘ina ‘ia tausia tamaiti i ‘auala lototele.

Imeli: info@skip.org.nz
pe telefoni le: 04 916 3387

Mo nisi fa’amatalaga i lagolago mo mātua alu i le
www.familyservices.govt.nz/directory

S . k . I . P

skip.org.nz
facebook.com/SKIPcommunity